

НАЙКРАЩІ СОРТИ ЧАЙНО-ГІБРИДНИХ ТРОЯНД ДЛЯ УМОВ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

С.В. ВАСЬКІВСЬКА

Нікітський ботанічний сад – Національний науковий центр

Вступ

Група чайно-гібридних є найпоширенішою та найпопулярнішою у світовому асортименті троянд [8], половину сучасного сортового асортименту троянд становлять представники цієї садової групи [9, 10]. Різноманітна кольорова гама забарвлення, вишуканість форми квіток сучасних сортів цієї групи, а також висока декоративність куща в поєднанні із довготривалим, ремонтантним цвітінням забезпечили чайно-гібридним трояндам високий комерційний попит на промисловий зріз квітів і провідне місце в декоративному садівництві та ландшафтно-парковому дизайні. Наукові дослідження з інтродукції троянд в Україні проводяться в ботанічних садах та національних дендропарках, де зібрані значні колекційні фонди цієї культури, які є незамінною потужною базою для проведення науково-дослідних робіт [5].

Поповнення колекції новими сортами є передумовою для проведення комплексу досліджень з порівняльної оцінки сортів та відбору найкращих. Тому досить актуальним є питання вивчення зональної адаптації, пристосованості та розкриття декоративних якостей нових сортів чайно-гібридних троянд колекції Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України.

Об'єкти та методи досліджень

Об'єктами досліджень були 55 сортів троянд чайно-гібридної садової групи з колекційного розарію Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України. Дослідження з метою виділення найкращих сортів для даної еколого-географічної зони проводились за загальноприйнятими методиками [6, 7]. Для збільшення об'єктивності оцінки декоративних якостей та для полегшення ідентифікації сортового складу чайно-гібридних троянд методика диференційної оцінки ознак за 100 бальною шкалою була модифікована та адаптована із застосуванням деяких ознак та рекомендацій Методики експертизи сортів троянди (*Rosa* L.) на відмінність, однорідність та стабільність Міжнародного Союзу з охорони нових сортів рослин (UPOV) [7].

Результати та обговорення

Колекцію чайно-гібридних троянд розарію Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка зібрано з сортів іноземної селекції, винятком є лише сорт Кліментіна селекції Нікітського ботанічного саду – Національного наукового центру НААНУ. Ареал походження сортів колекції досить обширний та представлений в основному сортами селекціонерів фірм: Франції (Delbard, Meilland, Gaujard), Ірландії (Mc Gredy), Сполучених Штатів Америки (Swim&Ellis), Німеччини (Kordes, Tantau) [10]. Один сорт троянди – Казахстанська Ювілейна – походить з Казахстану.

Біотичні фактори негативно впливають на ріст та розвиток троянд. Оцінюючи сорт, особливу увагу приділено вивченню його стійкості до збудників хвороб. Оцінка ураження хворобами проводилась за 5-бальною шкалою [6]. Встановлено, що найбільше ураження борошнистою россою (збудник *Sphaerotheca pannosa* Lev.var. *rosae* Woron.) та чорною плямистістю (збудник *Diplocarpon rosae* Wolf.) припадає на середину серпня та залежить від погодних умов цього періоду [2].

За результатами досліджень ураження чайно-гібридних троянд борошнистою россою в умовах Правобережного Лісостепу виділені 22 сорти (40%): Alexander, Barkarolle, Black Magic, Bel Ange, Double Delight, Claudia, Christophe Colomb, Crepe de Chine, Kronenbourg, Imperatrice Farach, Кліментіна, Latin Lady, Lovely Red, Maria Kallas, Landora, Piccadilly, Paris 2000, Paradise, Rose Gaujard, Samantha, Titanic, Uncle Walter. Також виділено 30 сортів

(54,5%), відносно стійких до збудника чорної плямистості, з них у 19 сортів відмічено відсутність ураження цим патогеном. Це сорти: Barkarole, Black Magic, Die Welt, Dolce Vita, Double Delight, Christophe Colomb, Claudia, Crepe de Chine, Grand Mogul, Folclore, Mister Lincoln, Landora, La Marseillaise, Latin Lady, Lovely Red, Paris 2000, Paradise, Picadilly, Titanic.

Для порівняльної оцінки адаптаційного пристосування біологічного ритму нових сортів колекції до зонального клімату нашого регіону в якості контрольних сортів були обрані загальновідомі сорти Dame de Couer, Gloria Dei, Piccadilly, які за літературними даними змогли реалізувати свої декоративні та продуктивні якості при значній географічно-екологічній амплітуді [1]. Цікавим фактом є те, що у ряду авторів 'Gloria Dei' визначено як стійкий до хвороб сорт, а за результатами наших досліджень у 2006-2007 роках його віднесено до групи сортів, що сильно уражувались чорною плямистістю [2]. За результатами досліджень динаміки пошкодження хворобою у 2008-2009 роках виявлено слабе та середнє ураження патогеном поодиноких листків у цього сорту на початку II декади вересня. Такі суперечливі дані щодо ураження сорту Gloria Dei збудником чорної плямистості пояснюються значним впливом погодних умов у період найбільшої шкодочинності хвороби в нашому регіоні.

Вагоме значення для практичного застосування троянд у декоративному садівництві має групування сортів за забарвленням квіток. Сорти колекції були умовно згруповані відповідно до вимог методики [7], яка передбачає 16 груп кольору. Колористична гама сортів колекції чайно-гібридних троянд представлена 13 групами – в основному червоні, рожеві кольори та їхні відтінки, а також різнокольорові сорти (рис. 1).

За результатами досліджень виділено 23 сорти чайно-гібридних троянд, які отримали високу комплексну оцінку в умовах Правобережного лісостепу України. Наводимо коротку характеристику цих сортів.

Barkarole (Tantau, 1988). Квітки (Кв.) великі (12,0-13,0 см), з високим центром, повні: 78-82 пл. темно-червоного кольору, оксамитові, поодинокі або зібрані в суцвіття по 3-4 шт. на міцних пагонах. Пелюстки (Пл.) середньої щільності. Висота куща 120-140 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець відсутній. Аромат дуже слабкий.

Black Magic (Tantau, 1995). Кв. середні (11,0-20,0 см), з високим центром, повні: 34-40 пл., темно-червоного кольору, оксамитові при розпусканні по 3-4 кв. на міцних довгих пагонах, в суцвітті до 8 кв. Пл. середньої щільності. Висота куща – 100-110 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець слабкий. Аромат середній.

Bel Ange (Lens, 1962). Кв. середні (10,5- 11,0 см), з високим центром, повні: 32-38 пл., рожевого кольору, зовнішня сторона пл. темно-рожева, поодинокі або по 1-3 шт. на пагонах середньої міцності, в суцвітті до 12 кв. Пл. щільні. Висота куща – 120-160 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець середній. Аромат відсутній.

Claudia (Meilland, 1997). Кв. середні (10,5-11,5 см), з випукло-плескатим центром, повні: 32-36 пл., малиново-червоного кольору, по 3-4 шт. на середньої міцності пагонах, в суцвітті до 9 кв. Пл. середньої щільності. Висота куща – 90-110 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець слабкий. Аромат середній.

Christophe Colomb (Meilland, 1992). Кв. середні (11,0-12,0 см), з плескато-випуклим центром, повні: 30-36 пл. оранжевого кольору, край пл. червоного кольору. Кв. довго тримаються, поодинокі або по 2-3 на міцних пагонах, середньої довжини. Пл. щільні. Висота куща – 95-120 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець слабкий. Аромат слабкий.

Crepe de Chine (Delbard, 1983). Кв. малі (9,5-10,5 см), з плескато-випуклим центром, повні: 20-24 пл., яскраво-рожевого кольору. Кв. довго тримаються, поодинокі або по 1-3 на міцних довгих пагонах. Пл. щільні. Висота куща – 140-170 см. Листки темно-зеленого кольору, дуже великі, глянець дуже сильний. Аромат відсутній.

Die Welt (Kordes, 1976). Кв. великі (12,5-13,5 см), з високим центром, повні: 51-58 пл., оранжево-коралового кольору, краї темно-рожеві, поодинокі або по 2-3 шт. на міцних,

довгих пагонах. Пл. середньої щільності. Висота куща – 160-170 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець середній. Аромат слабкий.

Dolce Vita (Delbard, 1976). Кв. великі (13,0-13,5 см), з високим центром, повні: 36-44 пл., світло-коралового кольору, поодинокі або по 2-3 шт. на довгих пагонах, середньої міцності, в суцвітті до 15 шт. Пл. середньої щільності. Висота куща – 160-190 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець середній. Аромат відсутній.

Double Delight (Swim & Ellis, 1977). Кв. середні (10,5,-12,0 см), з плескати́м центром, повні: 40-46 пл. Забарвлення пл. варіює від молочно-білого у бутонів до червоного кольору при розкриванні кв., центр кв. білого кольору, крайній ряд пл. інтенсивно-червоного кольору. Кв. поодинокі або по 2-3 на середньої міцності пагонах. Пл. середньої щільності. Висота куща – 80-100 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець відсутній. Аромат сильний. Сорт дуже оригінальний.

Grand Mogul (Delbard-Chabert). Кв. середні (10,5-11,5 см), з високим центром, повні: 31-35 пл., поодинокі або по 2-3 на середньої міцності пагонах. Забарвлення пл. біле зі слабким рожевим забарвленням краю. Пл. середньої щільності. Висота куща – 130-180 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець відсутній. Аромат слабкий.

Gloria Dei (Meilland, 1945). Кв. великі (12,0-13,5 см), з високим центром, повні: 52-58 пл., поодинокі, або по 2-3 на міцних пагонах. Забарвлення світло-жовте з рожевим краєм. Пл. середньої щільності. Висота куща – 90-110 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець дуже сильний. Аромат відсутній.

Imperatrice Farach (Delbard, 1992). Кв. середні (10,5-11,5 см), з високим центром, повні: 50-56 пл., молочно-білого кольору з яскравим рожево-оранжевим забарвленням краю. Кв. поодинокі, або по 2-3 на середньої міцності пагонах. Пл. середньої щільності. Висота куща – 100-120 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець середній. Аромат слабкий.

Kronenbourg (Спорт від Pease, Mc Gredy, 1965). Кв. дуже великі (13,0- 14,5 см), з високим центром, повні: 41-46 пл., внутрішня сторона пл. темно-малинового кольору, зовнішня світло-жовтого. Кв. поодинокі або по 2-3 на міцних пагонах. Пл. середньої щільності. Висота куща – 110-140 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець дуже сильний. Аромат відсутній.

La Marseillaise (Delbard, 1977). Кв. дуже великі (14,0-14,5 см), з плескати́м центром, повні: 56-62 пл., забарвлення насичено-червоне, по 2-3 кв. на середньої міцності пагонах, у суцвітті до 9 шт. Пл. щільні. Висота куща – 90-110 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець сильний. Аромат відсутній.

Landora (Tantau, 1970). Кв. середні (10,5-12,0 см), з плескати́м центром, повні: 36-42 пл., забарвлення яскраво-жовте, поодинокі або по 2-3 шт. на міцних пагонах, у суцвітті до 5 шт. Пл. середньої щільності. Висота куща – 125-150 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець сильний. Аромат слабкий.

Latin Lady. Кв. середні (10,5-12,0 см), з високим центром, повні: 48-54 пл., забарвлення яскраво-малинове на внутрішньому боці, зовнішній бік білий, поодинокі або по 2-3 кв. на міцних пагонах, у суцвітті до 5 шт. Пл. м'які. Висота – куща 90-130 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець сильний. Аромат відсутній.

Lovely Red (Meilland, 1998). Кв. малі (8,5-10,5 см), з високим центром, повні: 42-48 пл., забарвлення темно-червоне, бутон оксамитовий, поодинокі по 2-5шт. на міцних пагонах, у суцвітті до 12 кв. Пл. щільні. Бутон дуже довго тримає форму, розкривання до 7-15 днів. Висота куща – 120-145 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець помірний. Аромат слабкий.

Mister Lincoln (Swim, 1964). Кв. середні (10,5-12,0 см), з високим центром, повні: 40-47 пл., забарвлення темно-червоне. Кв. поодинокі або по 2-5 шт. на міцних пагонах, у суцвітті до 12 кв. Пл. середньої щільності. Висота куща – 140-160 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець помірний. Аромат сильний.

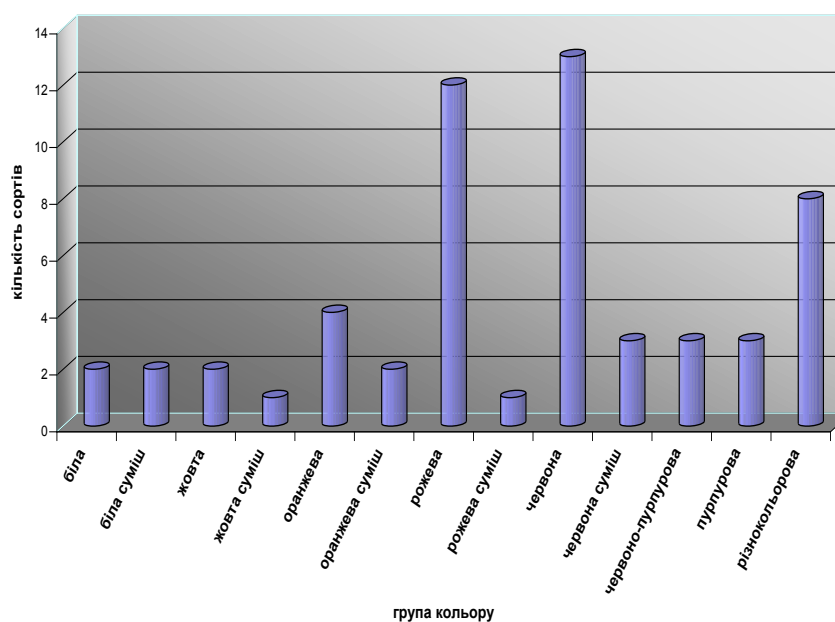
Paris 2000 (Delbard, 1986). Кв. малі (9,5-10,5 см), з високим центром, повні: 22-24 пл., забарвлення рожеве, поодинокі або зібрані в суцвіття 12 шт. на міцних пагонах. Пл.

щільні. Висота куща – 180-210 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець помірний. Аромат слабкий.

Paradise (Weeks, 1979). Кв. середні (10,5-11,5 см), з високим центром, повні: 44-52 пл., забарвлення насичено-бузкового кольору, краї пелюсток темно-малинові, кв. поодинокі або зібрані в суцвіття 5 шт. на міцних пагонах. Пл. щільні. Висота куща – 120-150 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець помірний.

Piccadilly (Mc Gredy, 1960). Кв. середні (10,5-11,5 см), з високим центром, повні: 39-44 пл., забарвлення жовте з темно-малиновим кольором, суцільно поширеним на пл., край пл. темно-малиновий, зовнішня сторона пелюстки жовта. Кв. поодинокі або зібрані в суцвіття 5 шт. на міцних пагонах. Пл. середньої щільності. Висота куща – 90-100 см. Листки темно-зеленого кольору, глянець сильний. Аромат відсутній.

Рис. 1. Колористичне групування сортів чайно-гібридних троянд колекції НБС ім. М. М. Гришка НАН України

Samantha (Warner, 1974). Кв. дуже великі (14,0-14,5 см), з плескато-випуклим центром, повні: 71-76 пл., забарвлення темно рожеве, поодинокі або зібрані в суцвіття 5 шт. на середньої міцності пагонах, квітконіжка тонка. Пл. м'які. Висота куща – 130-150 см. Листки світло-зеленого кольору, глянець дуже слабкий. Аромат дуже сильний.

Titanic (McGredy, 1999). Кв. малі (8,5-10,0 см), з високим центром, повні: 39-45 пл., забарвлення ніжно рожеве, поодинокі або зібрані в суцвіття 3 шт. на середньої міцності пагонах. Пл. м'які. Висота куща – 90-110 см. Листки помірно-зеленого кольору, глянець помірний.

Висновки

Таким чином, на підставі комплексних досліджень з урахуванням константності показників квітки за розміром, кількістю пелюсток та стійкістю забарвлення при різних проявах абіотичних факторів, а також за оригінальністю сорту, виділені 23 найкращих чайно-гібридних троянди для використання в озелененні, декоративному садівництві та отримання якісної квіткової продукції в умовах відкритого ґрунту Правобережного лісостепу України. Це сорти: Barkarole, Black Magic, Bel Ange, Claudia, Christophe Colomb, Crepe de Chine, Die Welt, Dolce Vita, Double Delight, Grand Mogul, Gloria Dei, Imperatrice Farach, Kronenbourg, La Marseillaise, Landora, Latin Lady, Lovely Red, Mister Lincoln, Paris 2000, Paradise, Piccadilly, Samantha, Titanic.

Список літератури

1. Васильева О.Ю. Интродукция роз в Западной Сибири. – Новосибирск, 1999. – С. 42.
2. Васьковская С.В. О сравнительной поражаемости болезнями и повреждаемости вредителями чайно-гибридных роз из коллекции Национального ботанического сада им. Н.Н. Гришко // Интродукция и селекция ароматических и лекарственных растений: Междунар. научн.- практ. конф. Ялта, 8-12 июня 2009 г. – Симферополь, 2009. – С.29.
3. Былов В.Н. Интродукция и сортооценка многолетников // Цветоводство. – 1963.– № 2 – С. 3-5.
4. Былов В.Н. Основы сортоизучения и сортооценки декоративных растений при интродукции // Бюл. Главн. ботан. сада АН СССР. – М.: Наука, 1971. – Вып. 81. – С. 69-77.
5. Клименко З.К., Васьковская С.В. О формировании сортовых ресурсов садовых роз в Украине // Интродукція рослин – 2008.– № 3.– С. 34-39.
6. Клименко В.Н., Клименко З.К. Методика первичного сортоизучения садовых роз. – Ялта: ГНБС, 1971. – 21 с.
7. Методика проведення експертизи сортів троянди (*Rosa* L.) на відмінність, однорідність та стабільність. – К.: Алефа, 2007. – Вип. 1, Ч. 3. – С. 173-193.
8. Рубцова О.Л. Основні тенденції світової колекції троянд // Інтродукція рослин. – 2003. – №3. – С.19-22.
9. Рубцова О.Л. Рід *Rosa* L. в Україні: генофонд, історія, напрями досліджень, досягнення та перспективи. – К.: Фенікс, 2009. – 344 с.
10. Modern Roses XI. – London: Academic Press. – 2000. – 638 p.

Рекомендовано к печати д.б.н., проф. Клименко З.К.